

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Nastudovat zprávu o stavu životního prostředí,
viz. [www ministerstva životního prostředí](http://www.ministerstva-zivotniho-prostredi.cz)

Sluneční soustava – objekty v gravitačním poli Slunce

Planety, satelity, komety, planetky, další objekty

Vznik Sluneční soustavy – 5 mld. let

Slunce

září díky přeměně vodíku na hélium,

bude zářit ještě 6,5 mld let, pak 1,4 mld let se bude zjasňovat do stádia červeného obra,

nakonec se smrští na bílého trpaslíka - hustou žhavou hvězdu o $\frac{1}{2}$ m

Hmotnost ..300 m Země

Průměr .....1 392 000 km

Rotace ..25 dní a 9 h.

Země

Vzdálenost od s 149 000 000 km

Oběh 365 dní, 6 h.

Prům. teplota 15 °C

1 družice – Měsíc

Atmosféra – dusík, kyslík a další
plyny – vodní pára, kys. uhličitý
vzácné plyny

Země z Apolla 17

Poznání vesmíru

- Vesmír
  - statický * vyvíjející se
  - konečný * nekonečný
  - dohledný* nedohledný
  - viditelný * neviditelný

Život ve vesmíru?

- Co je to život?
- Umíme ho definovat?
- Poznáme život postavený na zcela odlišných principech?
- Odpovědi na otázku existence života mimo Zemi:
  - Ano
  - Ne
  - Nevíme
  - Ano, ale daleko

Život na Zemi

- Ano, na Zemi život existuje.
- Kde na Zemi život existuje?
- Odkud se vzal?
- Kdy se objevil ?
- Jak k tomu došlo?

Podmínky pro vznik života

- Životní podmínky byly vytvořeny a existují
- Život se vyvinul pouze „jednou“
- Podmínky nutné
- Pravděpodobnost vzniku života - za 3,8 mld. let jedenkrát

Podmínky pro vznik života na Zemi

- Slunce a jeho energie
- Zářivý výkon Slunce * složení atmosféry Země
- Voda v tekutém stavu
- Měsíc a slapy na Zemi
- Jupiter a jeho ochranný štít
- a pak ještě něco navíc.....

Pár čísel

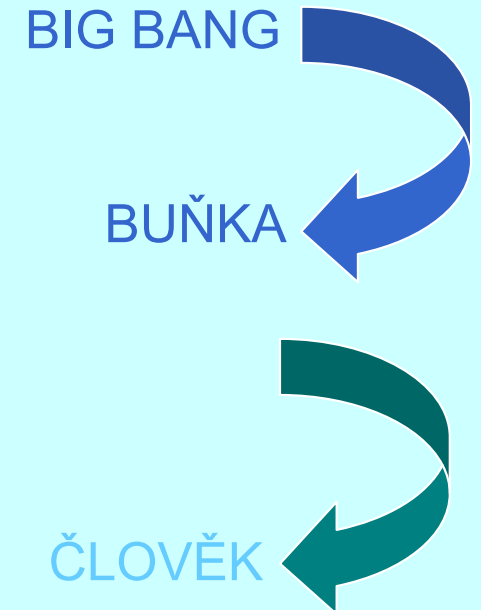
- Staří vesmíru – 13,8 mld. let
- Stáří Země - 4,5 mld. let
- buňka – 3,8 mld. let
- Jednobuněčný život trval cca 3 mld. let
- první vícebuněčný organismus - 700 mil. let
- Raketový start života

- Rostliny – kyslík - – ozon – oživení souše
- před 700 mil let – vícebuněčný organismus
- před 210 mil. let - veleještěři (cca 140 mil. let)
- před 70 mil. let savci
- před 2,5 mil let předchůdci člověka
- před 250 tisíci lety Homo sapiens
- před 40 tis. Lety Homo sapiens sapiens, Adam a Eva z Afriky

Vzniká život a životní prostředí

Chemické složení živých organismů

Př. 50 kg člověk: 32,5 kg kyslíku, 9 kg uhlíku, 5 kg vodíku, 1,5 kg dusíku, 1 kg vápníku, 0,5 kg fosforu a 0,5 kg železa a 25 dalších prvků

Země – místo pro život

Životní prostředí

Prostředí organismů k životu + vývoji + reprodukci

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Definice životního prostředí podle zákona 114/1992 Sb.:

„Životní prostředí tvoří souhrn podmínek

umožňující existenci, vývoj a reprodukci živých organismů.“

Antropocentrické definice životního prostředí:

„Životní prostředí je prostor, kde člověk žije, pracuje a odpočívá.“

Životní prostředí člověka tvoří

přírodní prostředí

+

pracovní prostředí

+

obytné prostředí

„Životní prostředí je územní soubor **abiotických, biotických a humánních faktorů**, které ovlivňují nebo mohou ovlivnit biologický a sociální život člověka, jeho práci a výsledky jeho práce“

Životní prostředí člověka

je systém

s výměnou hmoty, informací, energie,
který má svůj obsah, stavbu, strukturu proměnlivou v čase.

Životní prostředí v globálním měřítku
je

geosystémem nejvyššího řádu,

bývá označováno jako

krajinná sféra či biosféra.

Prostorové vymezení životního prostředí:

Zaujímá prostor od zemské kůry po tropopauzu,
tzv. „**krajinnou sféru**“.

Okolí životního prostředí

– zemské jádro + plášť X stratosféra až kosmický prostor

Typologie prostředí:

podle měřítka:

a) Megaprostředí

(globální homogenní pouze z hlediska primární distribuce energie – sluneční,, např. klimatické pásy na pevninách a oceánech.)

b) Makroprostředí

(regionální, části kontinentů, velké zeměpisné celky, státy a skupiny států, geomy, megalopole,)

c) Mezoprostředí

(chorické, město, obec, kotlina, plošina s lesem, svah s vinohradem, Brno, Kohoutovice)

d) Mikroprostředí

(lokální, uzavřený prostor ,homogenní, zahrada, pole, dům, místnosti, byt, skleník)

Životní prostředí jako systém

Problematika
oteplování klimatu
jako příklad
systémového fungování
životního prostředí

Oteplování

Klimatická sledování, dlouhodobé řady

Jak funguje?

Skleníkové plyny, CO₂

Skleníkový efekt

Důsledky oteplování

Skleníkový efekt, oteplování atmosféry

Rozmístění souše a vegetace na
polokoulích, vliv na obsah CO₂ v atmosféře,
půlroční kolísání

Důsledky oteplování

Změna vlastností jednoho prvku systému –
atmosféry

ovlivňuje další prvky systému

Hydrosféru

Pedosféru

Biosféru

Antroposféru

včetně vazeb

Vliv na hydrosféru

- Led
- Oceány
- Jezera
- řeky

Tání ledovců

- Alpy, 1949, 2003

Tání ledovců 2

- Alpy, 1910, 2001

Důsledky tání ledu – oteplování vody oceánů

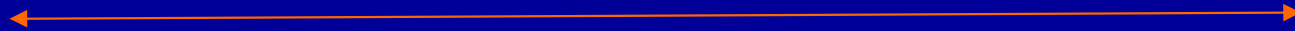
Změna rozložení srážek

- Výkyvy
- Destabilizace obvyklých podmínek

Vysychání jezer

Čadské jezero 1963, 1973, 1987, 2001 v Africe

Ubývání vody v řekách v pouštních oblastech

Colorado river, Arizona, 2002 ,2003

desertifikace

Hurikány a povodně

Eutrofizace vod, kvetení, řasy

Vysychání vodních ploch - antroposféra

- Sucho – smrt
hladem
- Úmrtí při
povodních

Vliv na pedosféru a litosféru

- Půdy
- Pouště
- Permafrost - dlouhodobě promrzlá půda

permafrost

Obydlí

Silnice

Ropovody,
plynovody

Důsledky

desertifikace

Vliv na biotu

- Šíření druhů přenášejících infekční nemoci
- Šíření škůdci v důsledku mírných zim

Šíření nemocí

komáři, klíšťata

Škůdci v lesích

Vliv antroposféry na ostatní prvky systému

příklady

- Růst počtu obyvatel – tlak na prostor pro bydlení a půdu
- Zemědělství – významný přispěvateľ k produkci CO₂ a k celkovému znečišťování
- Spotřeba energie – nutnost spalovat fosilní paliva – CO₂

Počet obyvatel
Země prudce
narůstá

Kácení a vypalování deštných lesů, Amazonie 1975, 2001

LESY ODLESŇOVÁNÍ A ZÁKONY

Spotřeba energie,

satelitní snímek složený ze stovek nočních snímků

Svět v noci, energie

Příspěvek CO₂ států a kontinentů

Životní prostředí - systém

- Životní prostředí je otevřeným systémem, který se vyvíjí, jeho vývoj je podřízen zákonitostem
- Je geosystémem, prostorově vymezeným objektem, který se skládá z dílčích geosystémů nižších řádů

Životní prostředí České republiky

Životní prostředí České republiky a souvislosti

1. Geografické souvislosti
2. Společenské souvislosti
3. Ekonomické souvislosti

Stav životního prostředí České republiky

ovzduší

Zákon na ochranu ovzduší (r. 1991) stanovil emisní limity platné v roce 1998 vyvolal reakci podniků instalace odsiřovacích zařízení v podnicích

+

přechod od spalování hnědého uhlí k plynu

+

prudký pokles ekonomické produkce

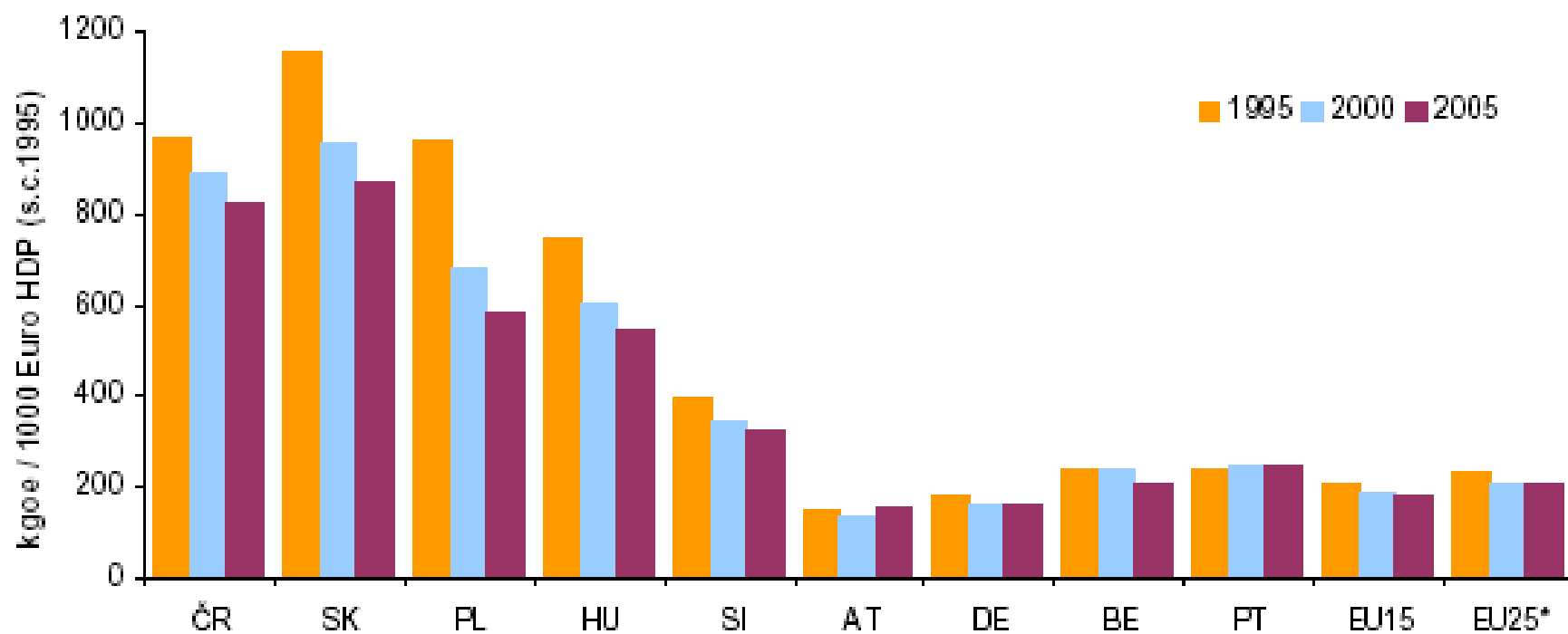

výrazné snížení emisí na konci 90. let

Energetika

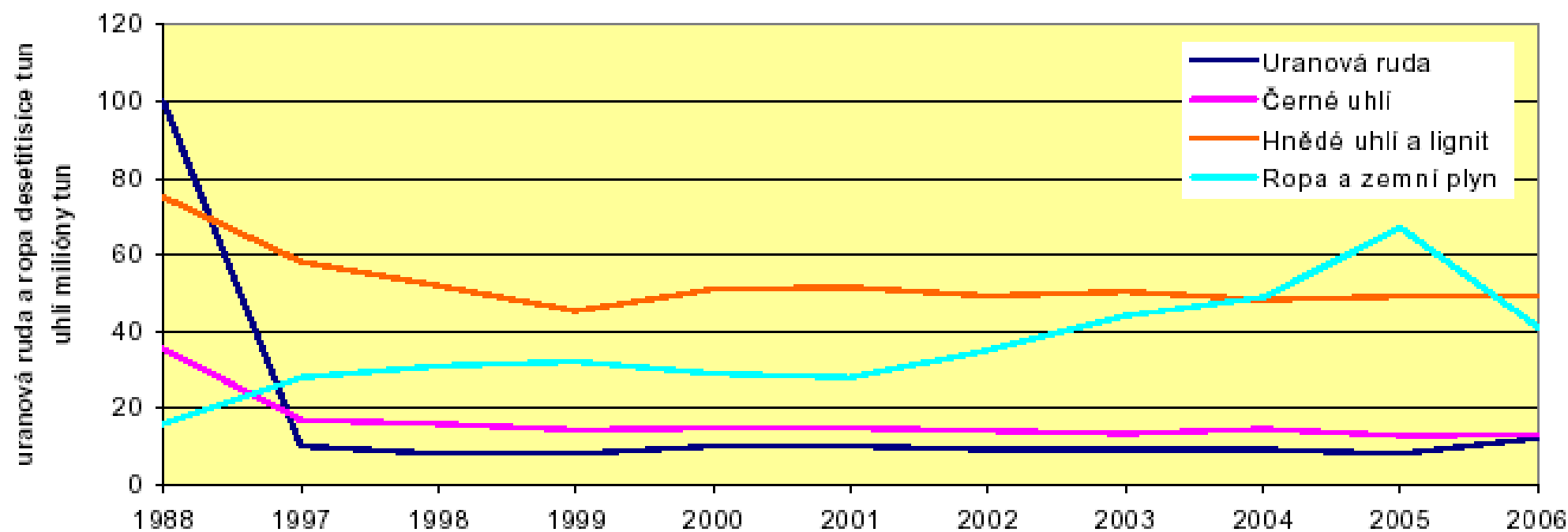
Graf VIII.5

Energetická náročnost ekonomiky (tuzemská spotřeba primárních energetických zdrojů v kgoe^s / HDP)

Graf IV.2.1

Vývoj těžby palivoenergetických surovin v ČR v letech 1988 a 1997–2006

Zdroj: Česká geologická služba - Geofond

Vývoj emisí hlavních znečišťujících látek

Znečišťující látka/látky	1990	2000	2001	2001/2000 (%)	2001/1990 (%)
Tuhé látky (kt)	565,0	57,0	54,0	94,7	9,6
Oxid siřičitý (kt)	1 850,0	264,0	251,0	95,1	13,6
Oxidy dusíku (kt)	551,0	321,0	332,0	103,4	60,3
Oxid uhelnatý (kt)	1 275,0	648,0	649,0	100,1	50,9
Těkavé organické sloučeniny (kt)	441,0	227,0	222,0^{a)}	97,8	50,3
Kadmium (t)	4,3	2,9	2,8^{a)}	96,6	65,1
Rtuť (t)	7,5	3,8	3,6^{a)}	94,7	48,0
Olovo (t)	241,4	105,7	49,0^{a)}	46,4	20,3
Polycyklické aromatické uhlovodíky (t)	751,6	487,6	470,0^{a)}	96,4	62,5
Polychlorované bifenyly (kg)	772,9	474,1	450,0^{a)}	94,9	58,2
Polychlorované dibenzo-dioxiny/ dibenzofurany (g)	1 251,7	743,8	730,0^{a)}	98,1	58,3

Měrné emise oxidu siřičitého a oxidů dusíku v roce 2001 a jejich porovnání s průměry států EU a OECD

Měrná emise	Jednotky	Průměr EU	Průměr OECD	ČR
Oxid siřičitý na obyvatele	kg	17,9	38,3	24,5
Oxid siřičitý na plochu	t.km ⁻²	2,1	1,2	3,2
Oxidy dusíku na obyvatele	kg	26,5	40,1	32,5
Oxidy dusíku na plochu	t.km ⁻²	3,1	1,3	4,2

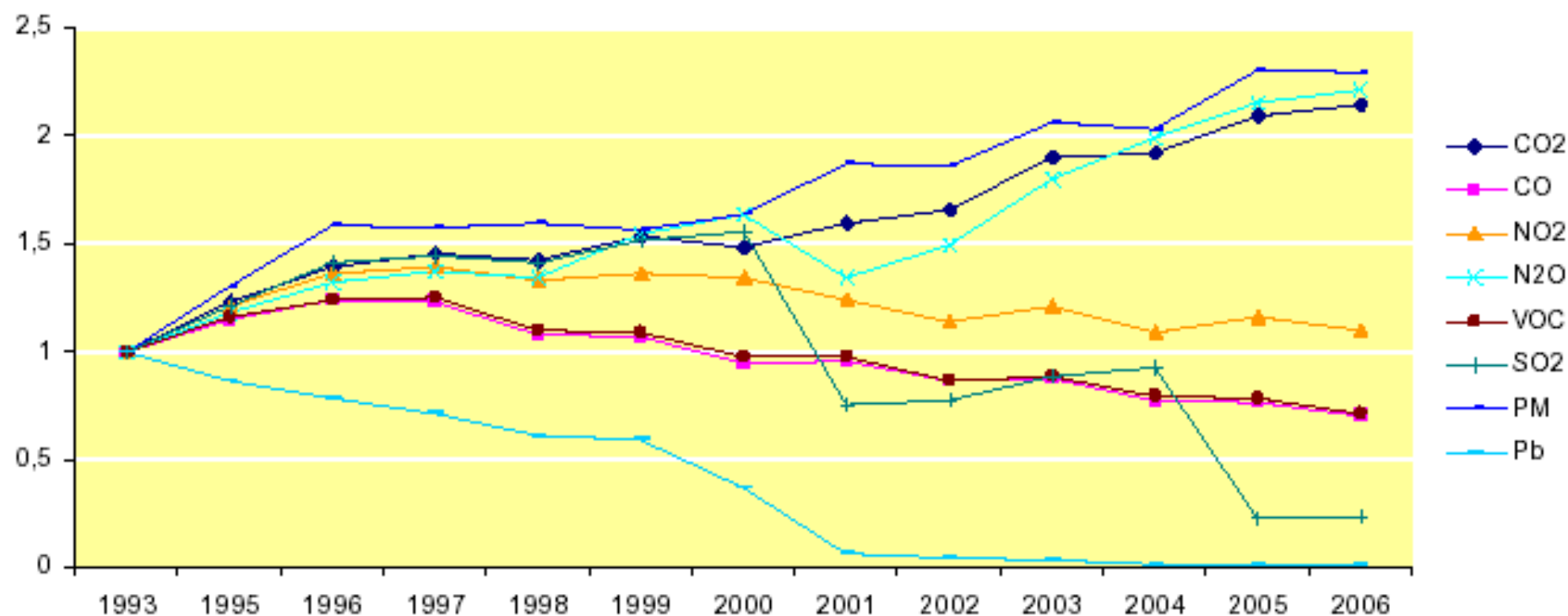
Vývoj emisí oxidu uhličitého v letech 1990 - 2000

	1990	1992	1993	1995	1998	1999	2000
Oxid uhličitý (mil. t)	162,5	134,2	129,2	123,4	124,7	118,2	124,2

Graf IV.5.5

Index vývoje emisí z dopravy v ČR v letech 1993–2006 (index, rok 1993 = 1)

Pozn.: V letech 2005 a 2006 byla provedena metodická změna datové základny a zpětný přepočítání dat do roku 2000. V jeho důsledku nejsou všechny údaje v delší časové řadě plně srovnatelné.

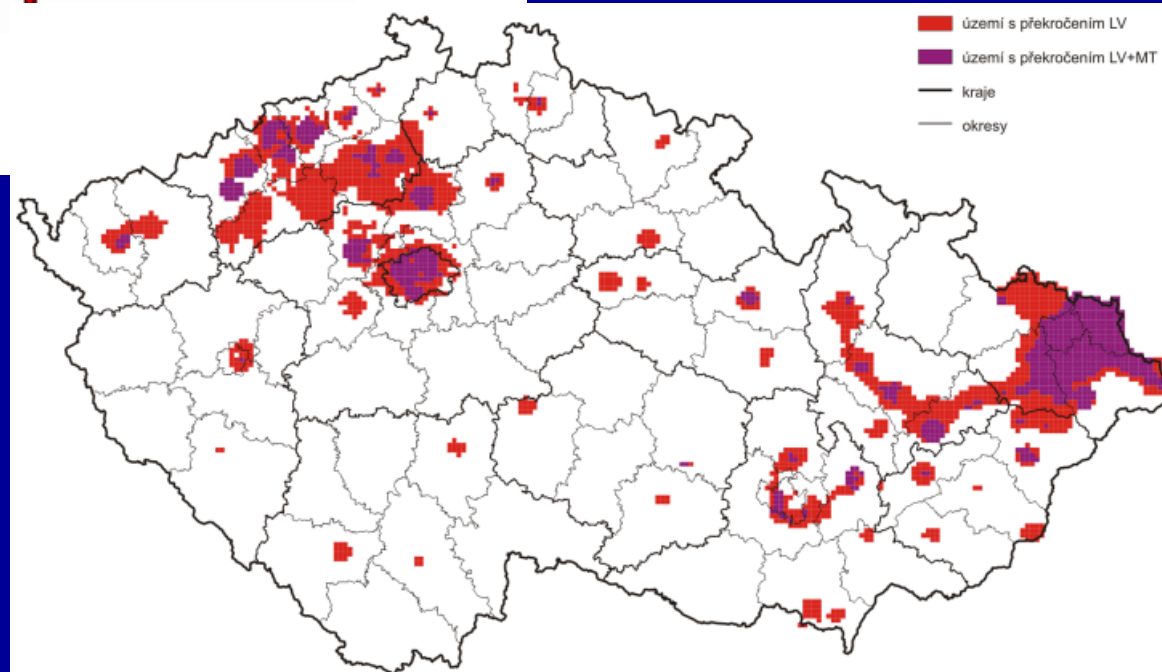
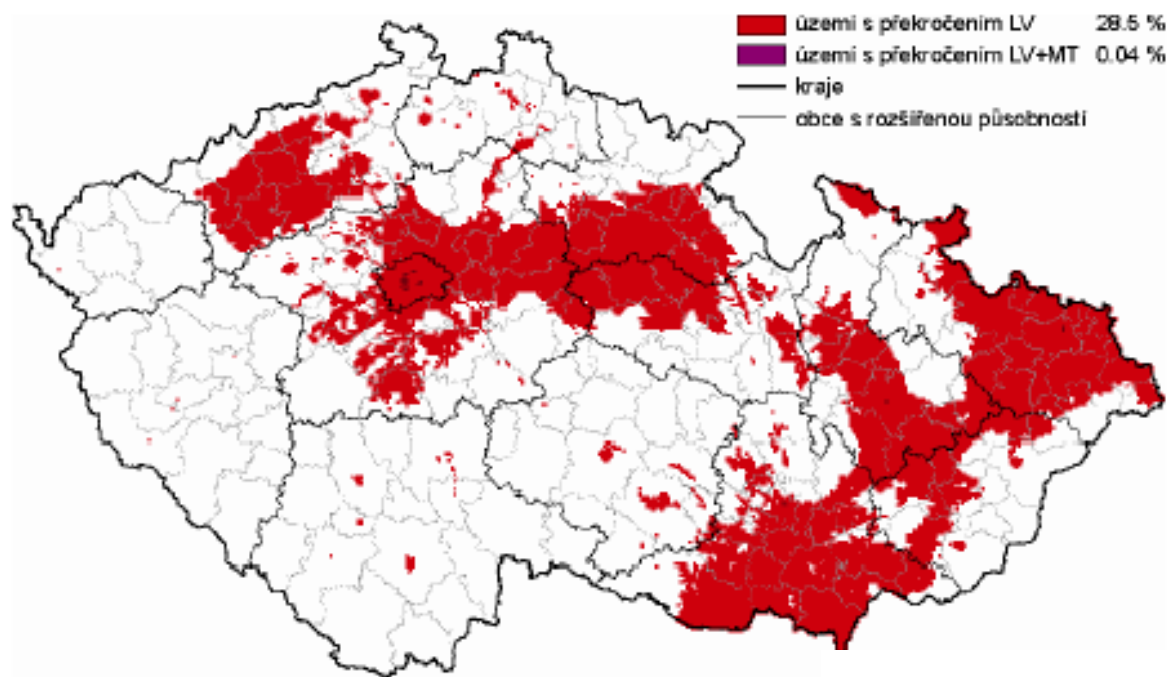
Zdroj: CDV

Kvalita ovzduší

- 80 % - 90 % území ČR nepřekračuje limity koncentrací SO₂, NO_x, prašných aerosolů
- Nejvyšší koncentrace znečištění: Praha, SZ Čechy, Ostravsko
- Zdravotní komplikace plicního charakteru,
- **Kyselá dešť** způsobily na lesních porostech ČR největší škody v Evropě

Oblasti ČR s překročenými imisními limity pro ochranu zdraví obyvatel v roce 2006

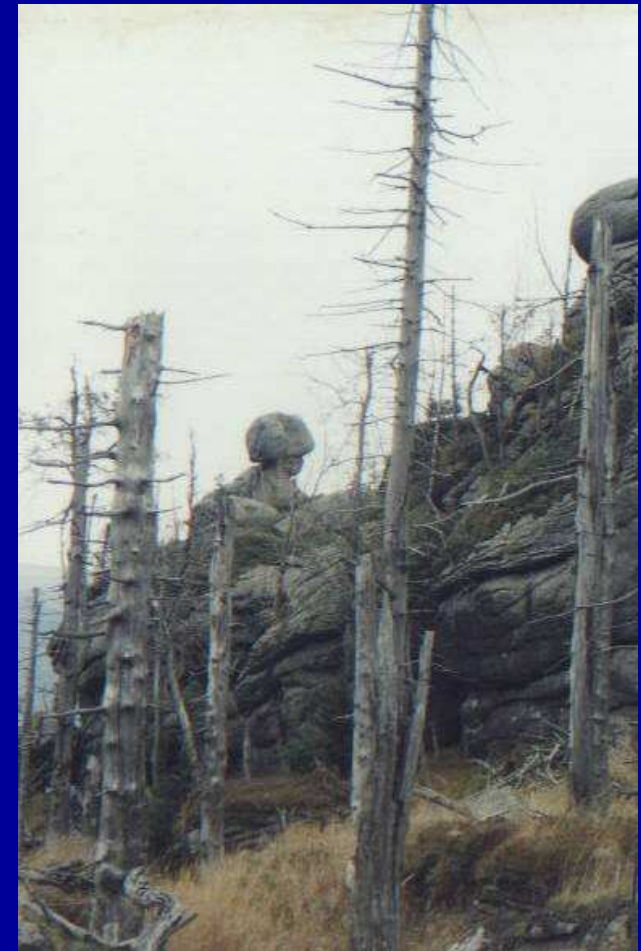
Obrázek II.14

Vyznačení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k limitům pro ochranu zdraví ve smyslu zákona o ochraně ovzduší, bez zahrnutí ozonu, v roce 2003

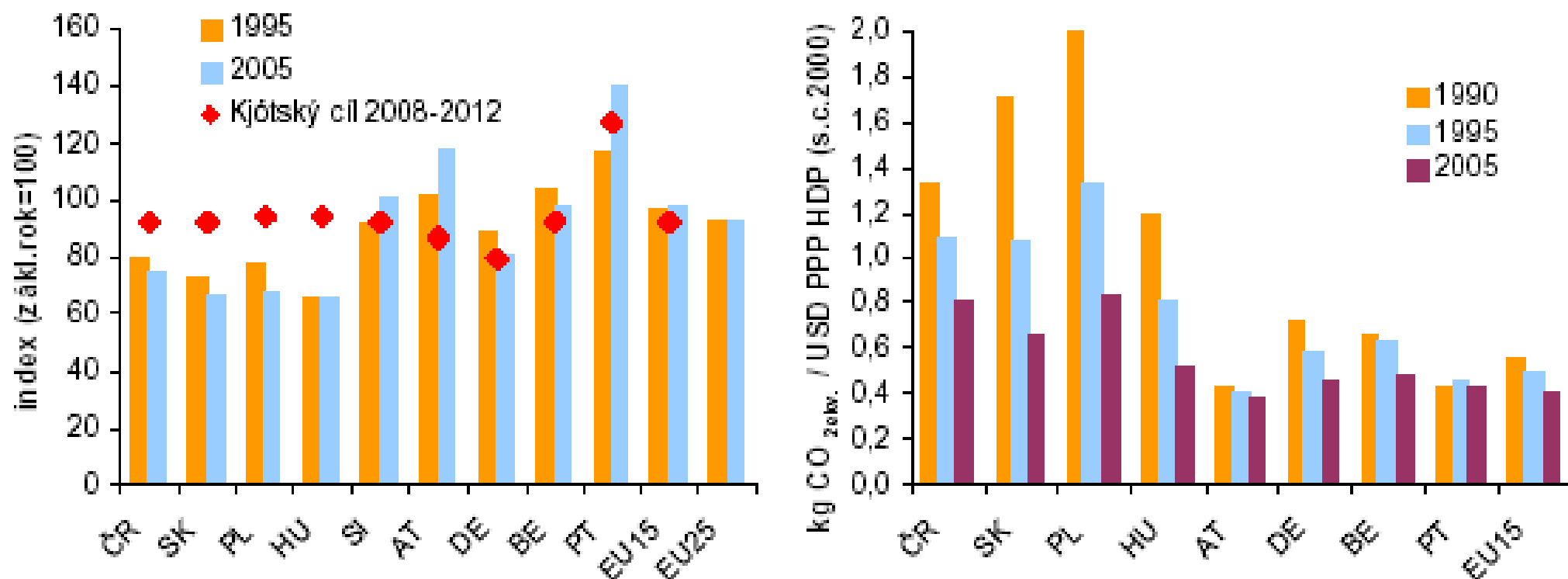
Kyselá dešť

Příklad vrcholových partií Jizerských hor
a méně zasaženého podhůří

Graf VIII.2

Vývoj emisí skleníkových plynů na jednotku HDP

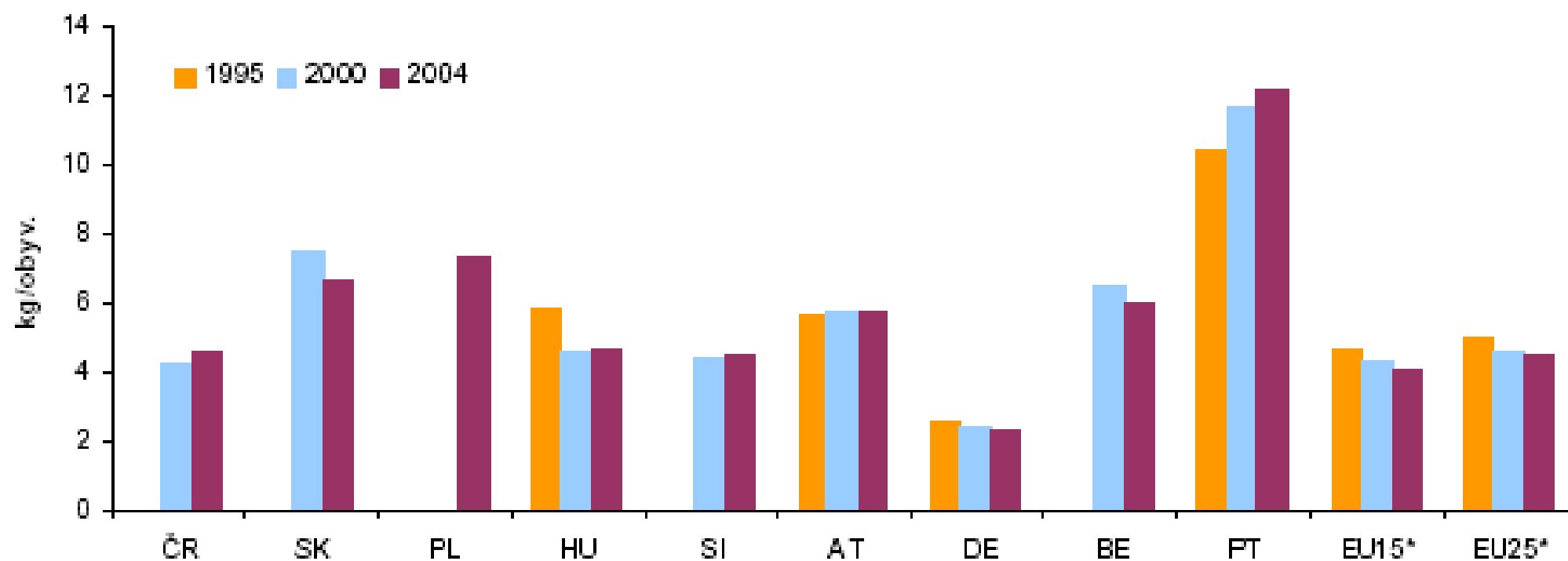
Pozn.: data za EU 25 převzata z Eurostatu (pro rok 2005 převzata hodnota roku 2004, bez stanoveného cíle), v grafu IX.2 za rok 1990 převzata hodnota roku 1992 (SK), 1991 (HU)

Zdroj: EEA

Graf VIII.3

Vývoj emisí prachových částic PM₁₀ na obyvatele

*) za rok 2004 převzata hodnota roku 2003

Zdroj: Eurostat

Silné a slabé stránky ovzduší

- Emise hlavních znečišť. látek stabilizované
- Nejsou překračovány imisní limity pro ochranu lidského zdraví
- Emise skleníkových plynů 25% pod úrovní roku 1990
- Spotřeba látek poškozujících ozonovou vrstvu Země byla
- zásadním způsobem omezena

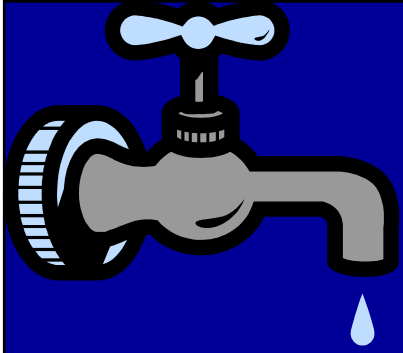

Emise SO₂ převyšují průměr EU-15 na třetině území ČR
a o 100 % na jednotku HDP

Troposférický ozon přesahuje limity na 73% rozlohy ČR

40% obyv. na 8% rozlohy je vystaveno nadlimitním hodnotám některé znečišťující látky

- emise CO₂ na obyv. a rok ..... + 40% proti EU -15
- Na jednotku HDP .....+ 10% proti EU -15

voda

Voda v České republice

Množství vody

Roční srážky – 485 – 880 mm, $\varnothing$ 700 mm

55 MLD km³ /rok vody, které se odpaří, odteče, vsákne

- ČR je chudá na vodní zdroje
- Zdroje vody: **voda povrchová a podpovrchová** – podzemní

- Spotřeba povrchové vody:

45 % chlazení v elektrárnách

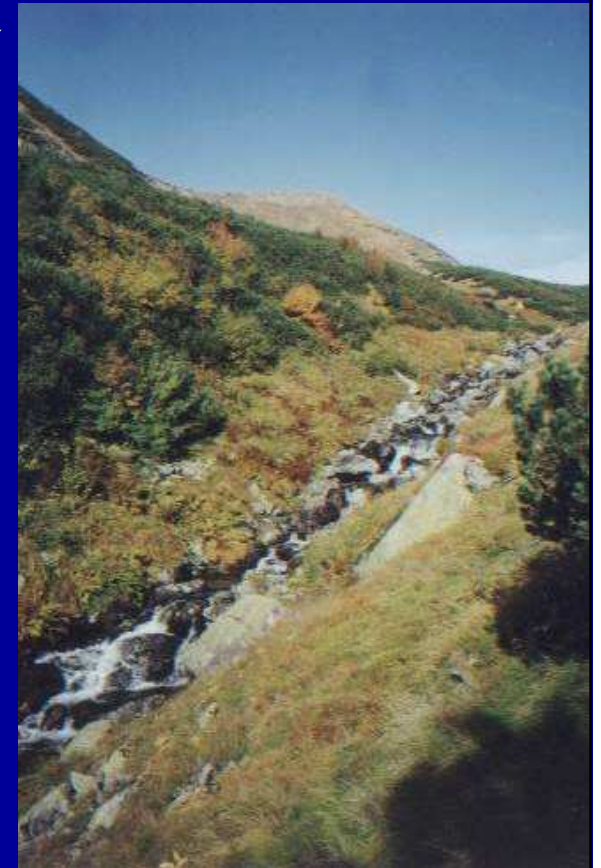
28 % průmysl

27 % veřejný odběr

- Spotřeba podzemní vody:

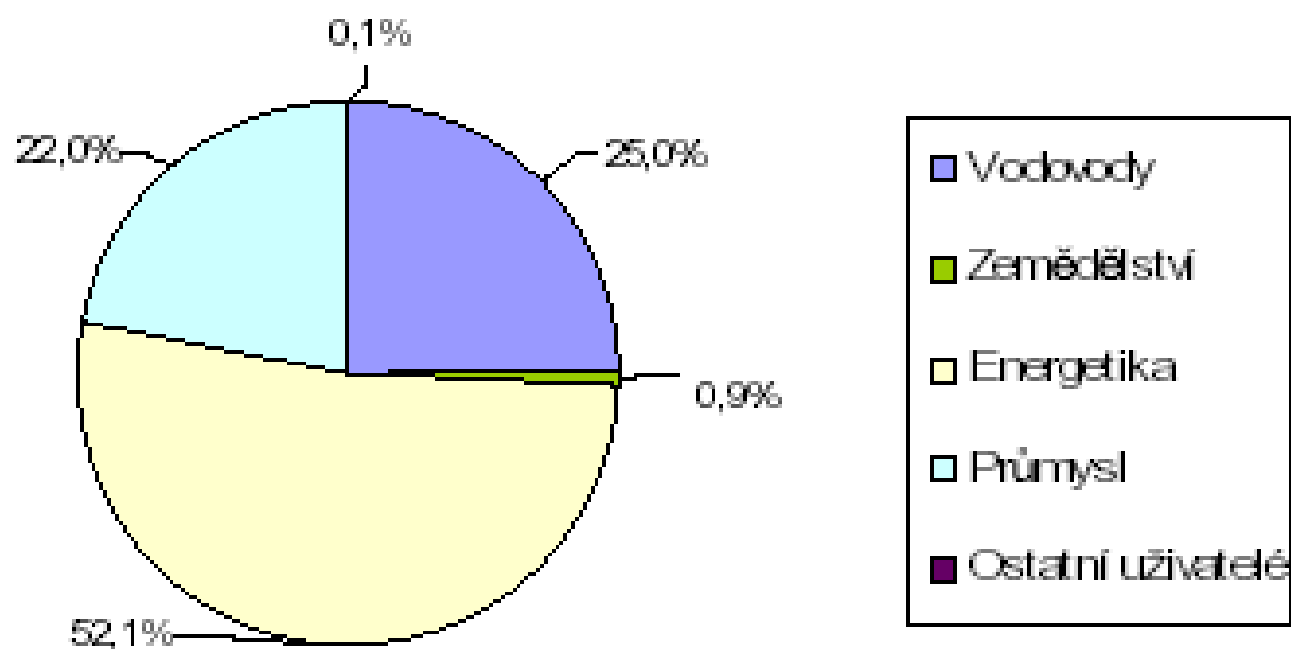
71 % veřejný odběr

21,5 % průmysl

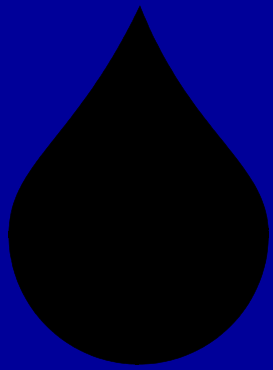

Graf I.2.9

Struktura odběratelů povrchových vod v roce 2006 (v %)

Zdroj: MZe, s.p. Povodí

Znečišťovatele vody

- Města
- Průmysl (chemický, papírenský, metalurgie)
- Zemědělství – vliv na zdroje podzemních vod, umělé nádrže
  - klesá spotřeba hnojiv
  - značná setrvačnost

Kvalita vody

- Sledována cca 300 stanicemi – hlavní toky+ 340 vrtů
- - **Systém klasifikace kvality vody**
- **I., II., (neznečištěná)**
- **III. znečištěná**
- **IV. vysoce znečištěná**
- **V. extrémně znečištěná**
- - **Typy znečištění :organické, živinami, dusíkem, fosforem.**

Kvalita vody

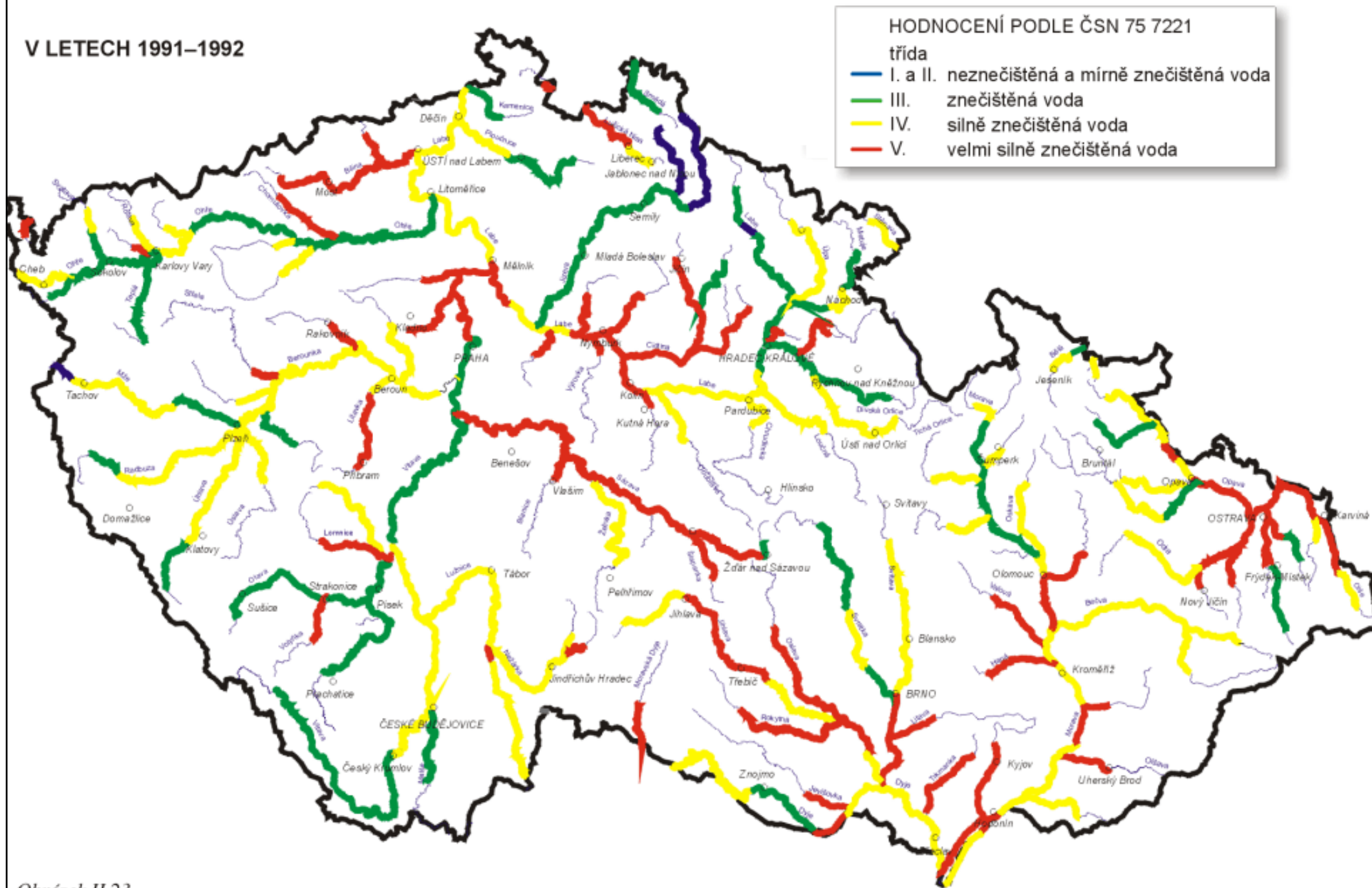
Kvalita vody v řekách

- zlepšení
- Usazeniny na dne řek – kontaminace, kadmium, trut', PCB
- Zlepšení kvality vod v nádržích, eutrofizace

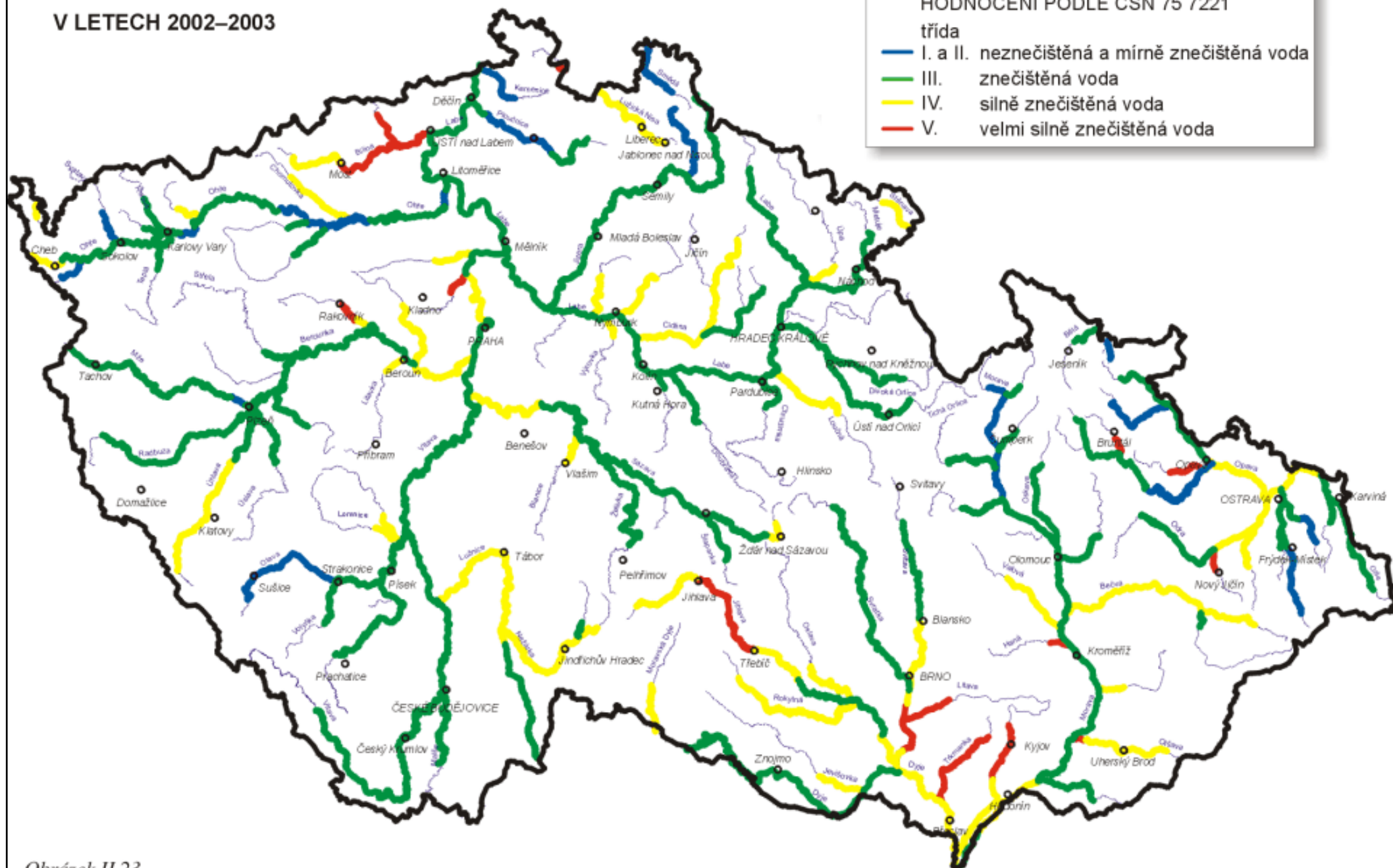
V LETECH 1991–1992

Obrázek II.23
Jakost vody v tocích

Zdroj: VÚV T.G.M., ČHMÚ

V LETECH 2002–2003

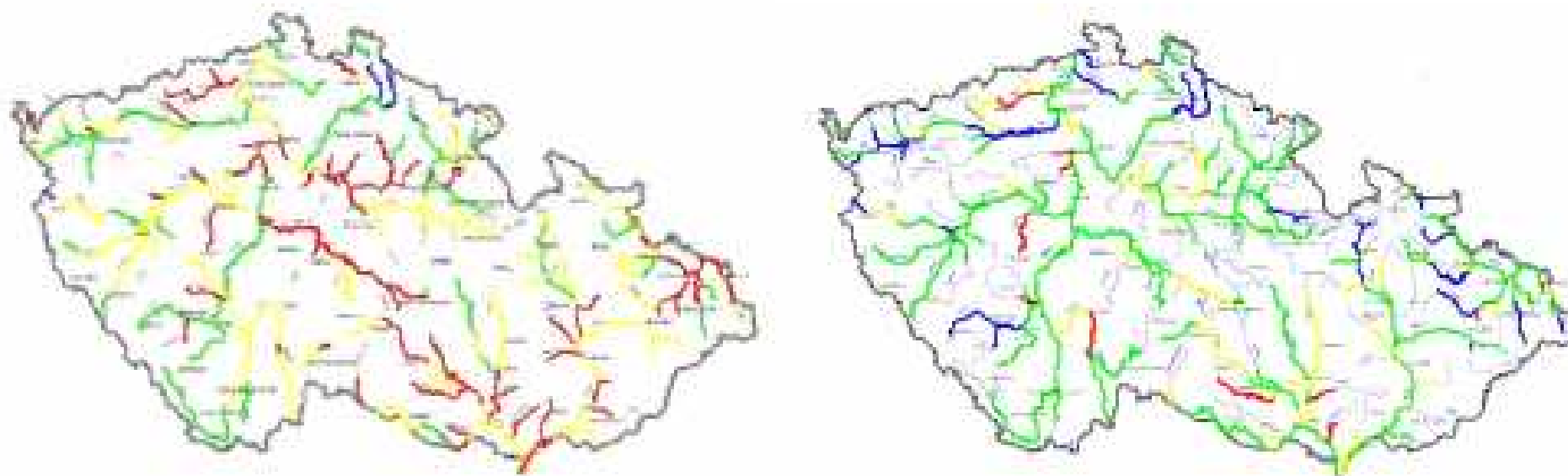

Obrázek II.23
Jakost vody v tocích

Zdroj: VÚVT.G.M., ČHMÚ

Obrázek I.2.7

Porovnání jakosti vody v tocích ČR v letech 1991 – 1992 (obr. vlevo) a v letech 2005 – 2006 (obr. vpravo) – hodnocení dle normy ČSN 75 7221

Třída

I. a II. neznečištěná a mimě znečištěná voda

III. znečištěná voda

IV. silně znečištěná voda

V. velmi silně znečištěná voda

Zdroj: VÚVT, G.M.

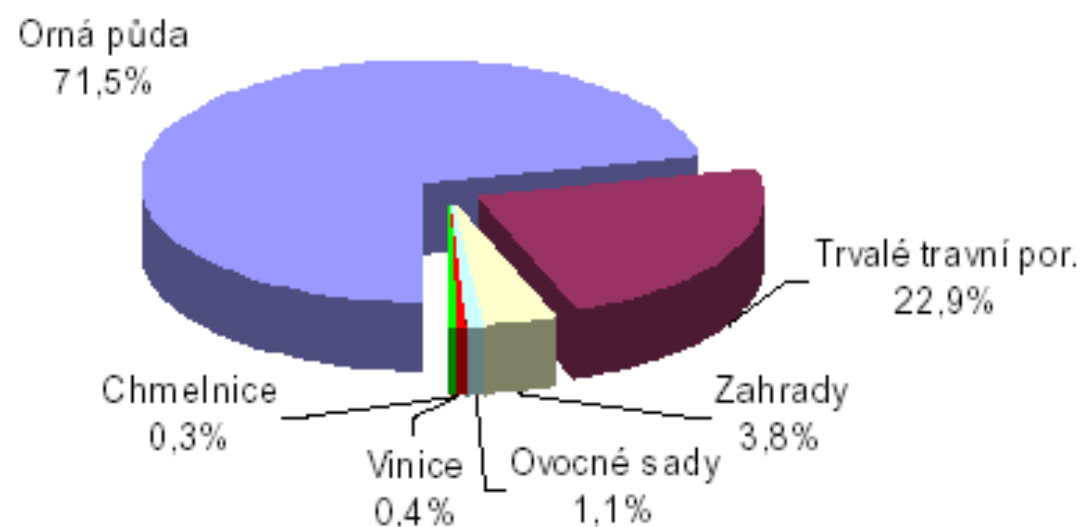
Silné a slabé stránky složky ŽP - voda

- Odběr vody a vypouštění odpadní vody jsou stabilní
- 90% obyv. zásobováno pitnou vodou
- 78% obyv. napojeno na kanalizaci
- Všechny obce nad 10 tis. napojeny na čističku
- Dlouhodobé zlepšování kvality povrchové vody
- -----
- 11 % odpadních vod nečištěno
- Voda ze studní nesplňuje normy pro pitnou vodu (90%)
- Chybí ČOV v obcích pod 10 tis. obyv.
- Kvalita povrch. vody není uspokojující
- Vodní nádrže – eutrofizace
- Lokální specifické znečištění vody
- Kaly z ČOV obsahují rizikové látky

pūda

Graf IV.4.1

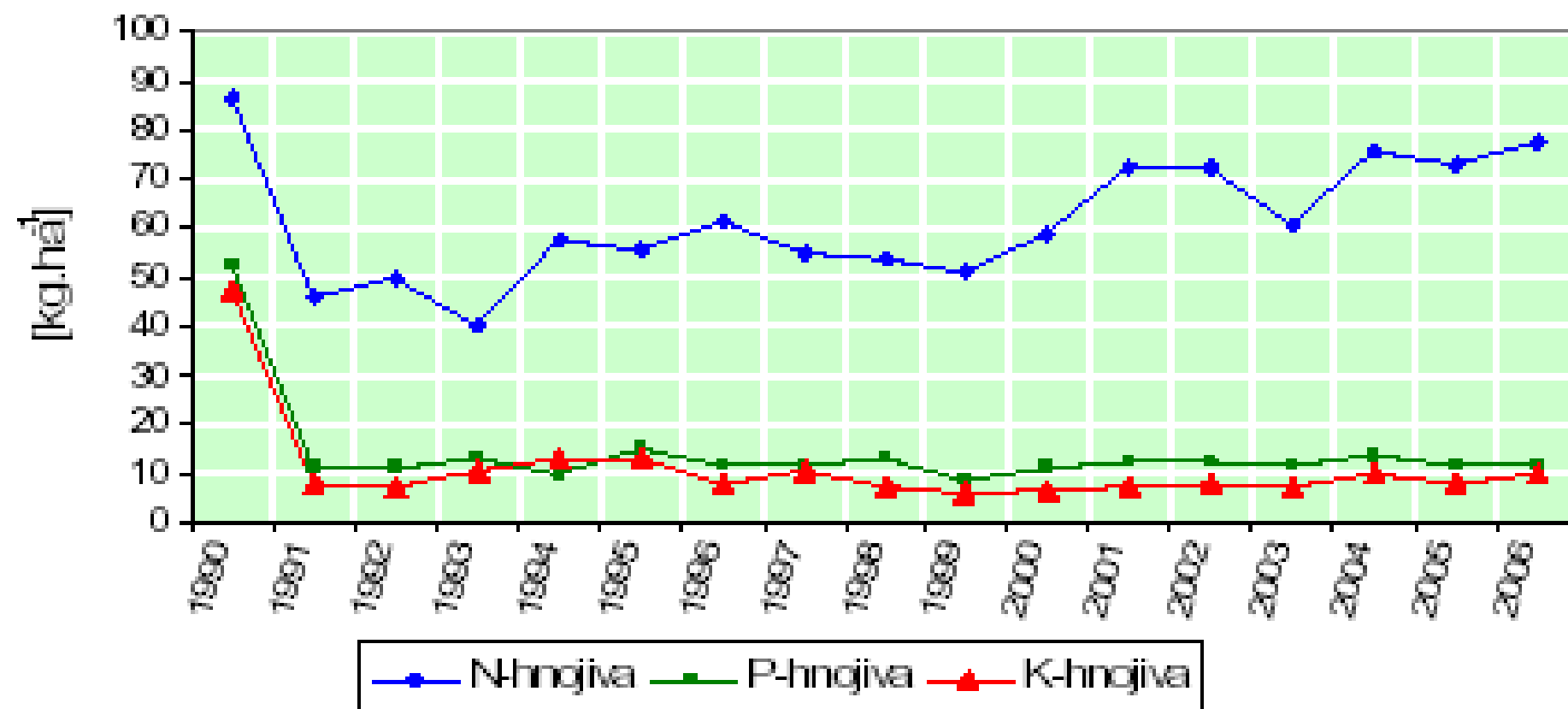
Struktura zemědělského půdního fondu v ČR v roce 2006 – podíl jednotlivých druhů pozemků na zemědělské půdě celkem (%)

Zdroj: ČÚZK

Graf I.3.1

Spotřeba NPK hnojiv v letech (1990–2006) [kg.ha⁻¹ zemědělské půdy]

Zdroj: M

Silné a slabé stránky složky ŽP - půda

- Klesá podíl zem. půdy a roste podíl lesní půdy
- Klesá podíl negativních vstupů do půdy (z atmosféry, hnojiva, pesticidy)
- Koncentrace rizikových prvků podlimitní
- -----
- Vysoké (70%) zornění zem. půdy
- Ohrožení erozí
- 4% neobdělávané zem. půdy
- Degradace lesních půd
- DDT v půdě

les

Lesy

- 20. století – mírné zalesňování, až k 1/3 rozlohy ČR, a to především jehličnany
- (přes polovinu lesních porostů tvoří smrk)
- Zvyšuje se podíl listnatých lesů (1/4 lesních porostů.)
- - ø věk stromů ..... 63 let
- - obmýtní doba ..... 119 let
- - těžba – především jehličnany (1/2 dřevní hmoty jsou kmeny)
- Další užítky lesa – vodohospodářský, ekologický, rekreační, sběr plodů

Zdravotní stav lesů

Zátěže – nevhodná druhová skladba
- průmyslové znečištění ovzduší

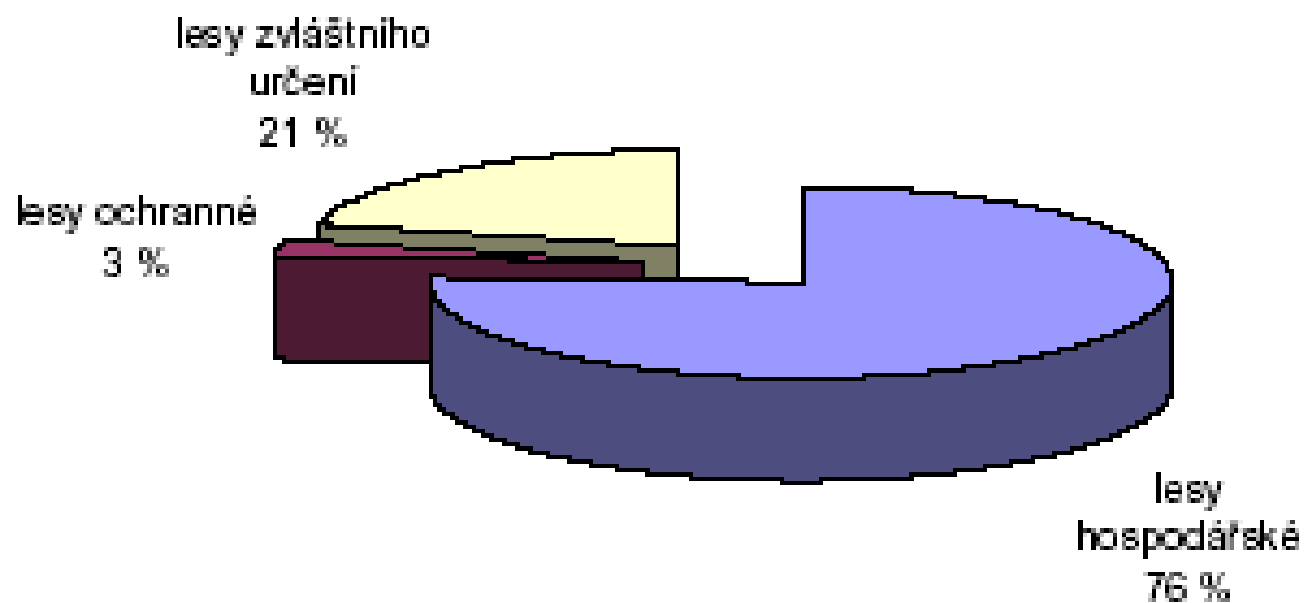
zvýšená citlivost na – extrémny počasí
- škůdce (kůrovec)
- onemocnění (houby)

české lesy – nejpoškozenější v Evropě

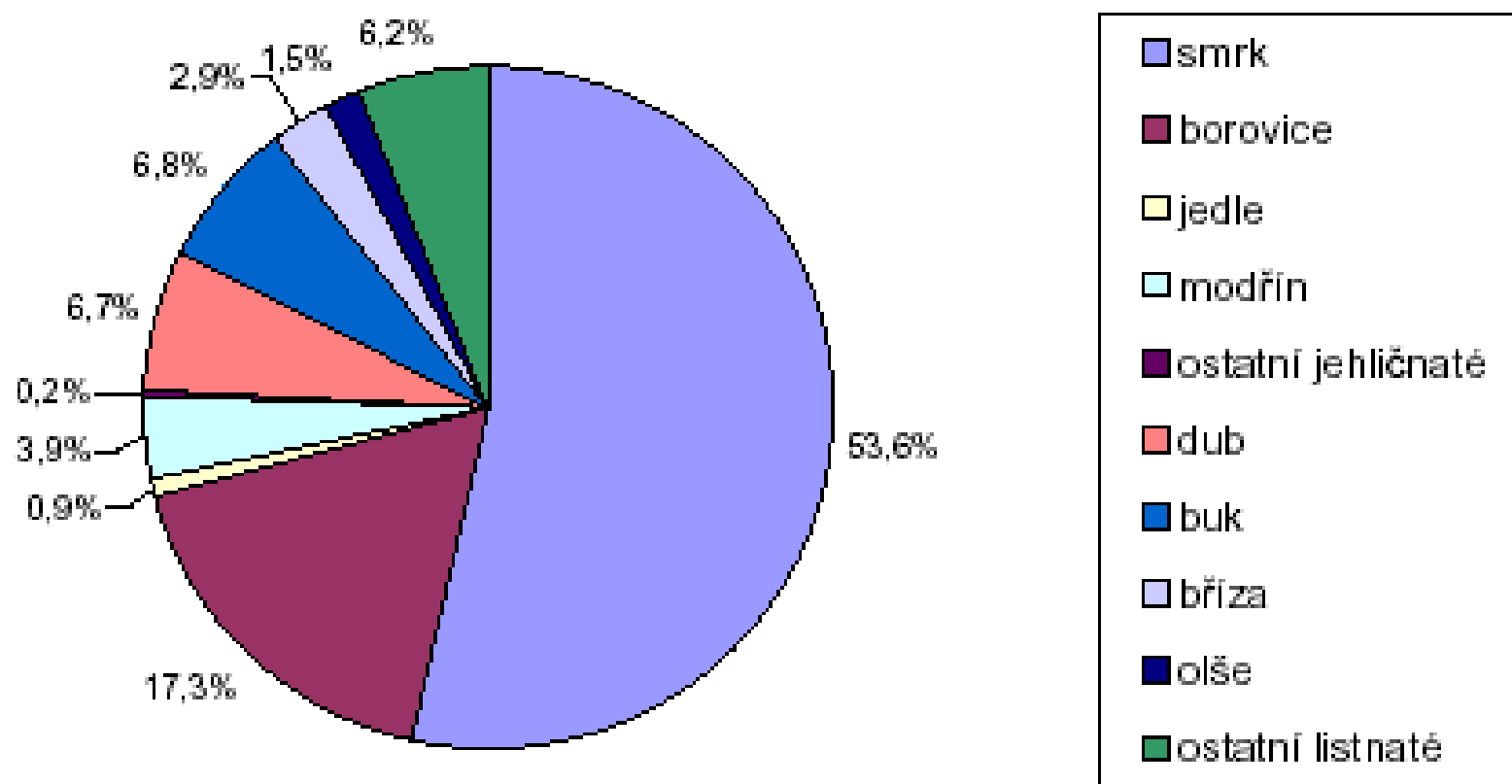
Graf I.5.1

Členění lesů dle jejich funkčního využívání v roce 2006

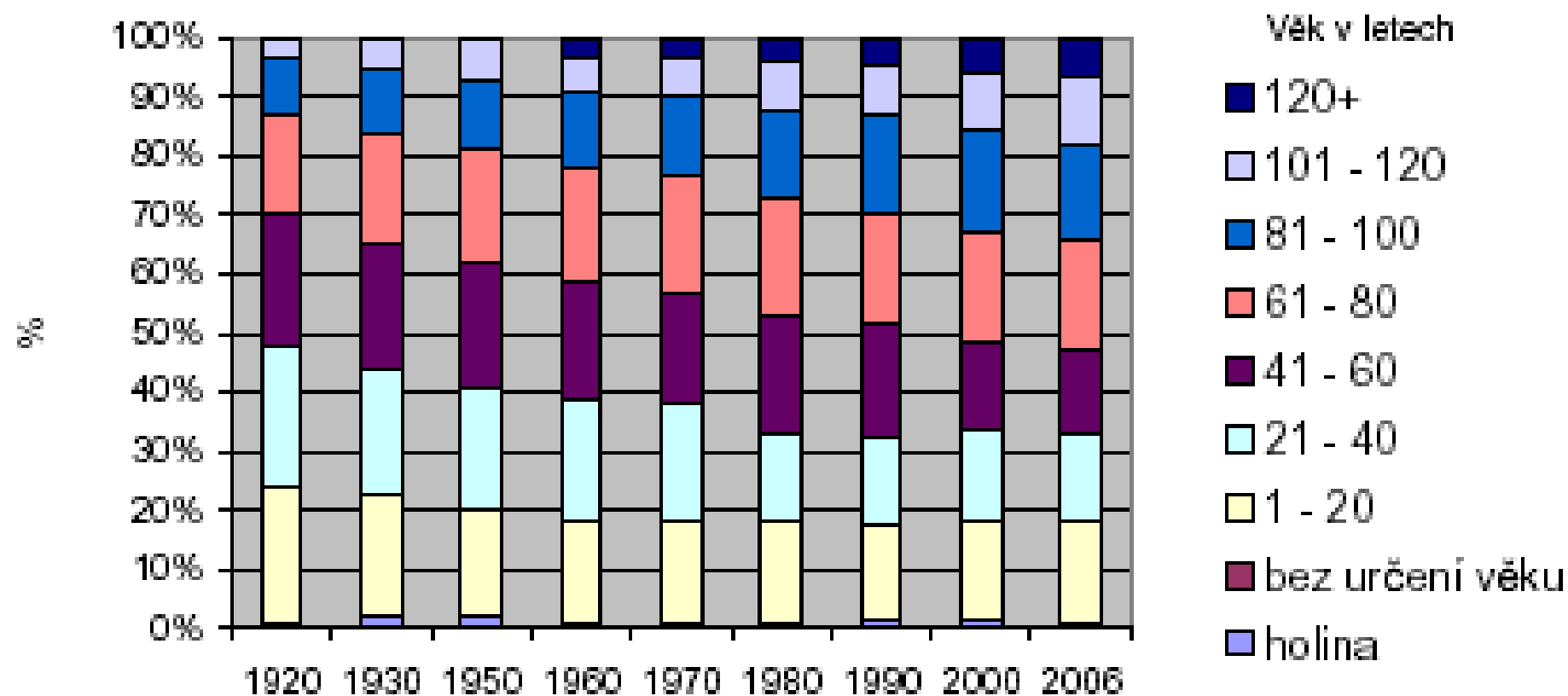
Zdroj:

Graf 1.5.2
Druhov skladba lesů v roce 2006

Graf 1.5.3

Věková skladba lesů (interval 1920–2006)

Silné a slabé stránky složky ŽP - les

- Přibývá lesní půdy
- Klesá rozloha holin
- Nárůst přirozeně se obnovujících lesních porostů
- -----
- zdrav. stav lesa, druhová a věková skladba není vyhovující
- Nahodilá těžba lesa
- Přemnožená lesní zvíř negativně ovlivňuje přirozenou obnovu lesa

odpady

Odpadové hospodářství

- ČR celkem/rok 66 milionů tun odpadů

Odpad – movité předměty na zneškodnění

- nebezpečný
- komunální
- jiný

Po r. 1998 – povinnost podat zprávu o produkci odpadu

- Srovnání objem odpadu v kg/ob za rok

ČR	310 (komunální)	+ 371 (průmyslový)
USA	720	neuvádí
Rakousko	480	75

Odpad v České republice

Cílem státní politiky ŽP

- redukce tvorby odpadu
- bezodpadové technologie
- využití druhotných surovin

+ odstranění předešlých škod, které ohrožují zdraví (skládání nebezpečných odpadů, kontaminace půdy po SSSR armádě apod.)

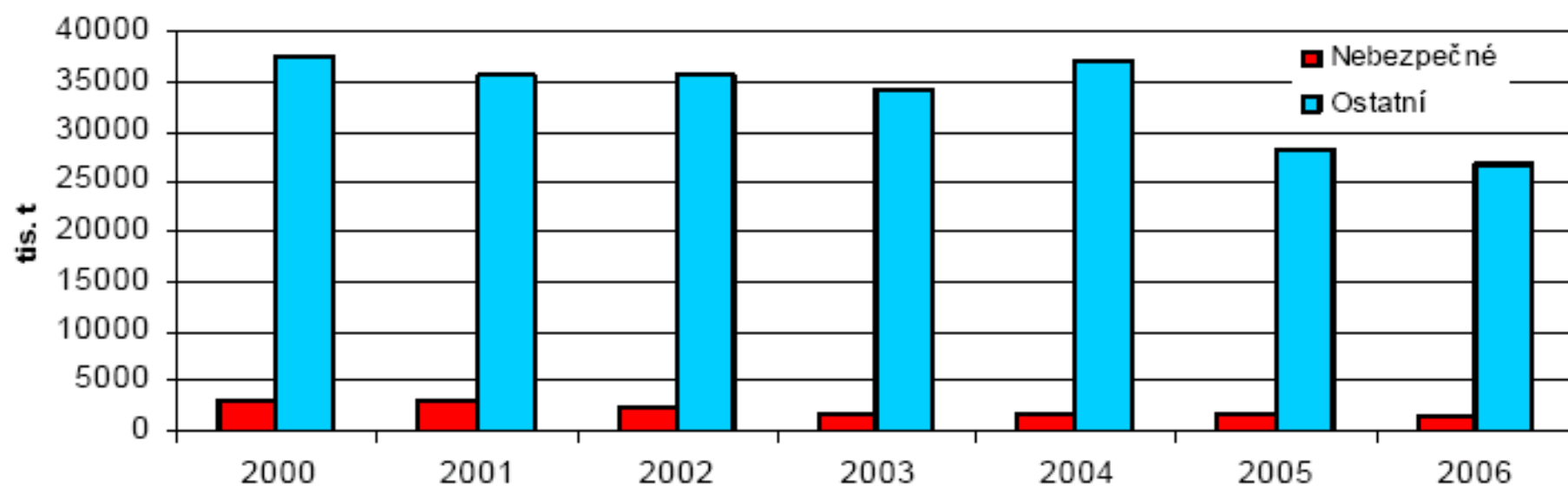
Zákon odpovědnosti původce

— od roku 2000 výrobci a dovozci obalů musí zajistit, aby odpady byly recyklovatelné

Graf IV.6.1

Produkce odpadů v ČR podle kategorie odpadů v letech 2000–2006

Pozn.: Vzhledem ke změně metodiky zpracování nejsou data před rokem 2000, resp. 2002 pro odpad kategorie nebezpečný (v dalších grafech) plně srovnatelná.

Kategorie odpadů	1995	1999	2001	2002 ^{a)}	2003 ^{b)}
Nebezpečné	4 916	3 032	3 136	2 425	1 904
Ostatní	17 680	32 437	35 557	35 544	34 035
Zvláštní ^{c)}	43 734	-	-	-	-
Celkem	66 330	35 469	38 693	37 969	35 939

Silné a slabé stránky složky ŽP – odpady a obaly

- Produkce odpadů klesá
- Materiálové využití odpadů vysoké (55%)
- Recyklace vysoká (50 %)
- -----
- 62 % komunálního odpadu je ukládáno na skládky

Silné a slabé stránky složky ŽP – hluk

- Budování technických protihlukových opatření
- -----
- Vysoký podíl obyvatel je vystaveno nadměrnému hluku

Nejpalčivější problémy ŽP ČR

- **Překračování limitů troposferického ozonu a uhlovodíků**
- **Vysoké emise okyselujících látek na území**
- **Vysoký počet uzavřených, ale nezabezpečených skládek**
- **Vysoké zornění půdy, ohrožení erozí**
- **Neuspokojivý zdravotní stav lesů**
- **Vysoký počet ohrožených živočišných a rostlinných druhů**
- **Čistota, úpravnost veřejných prostranství**
- **Nepříznivý vývoj poměru zastavěných a přírodních ploch (výstavba na „Zelené louce“, nevyužití vhodných ploch v obcích)**
- **Konzumní způsob života, okouzlení spotřebou, velkoplošná reklama na tento způsob života**
- **Export neobnovitelných surovin**
- **Nežádoucí lobování v oblasti rozhodování o závažných projektech**

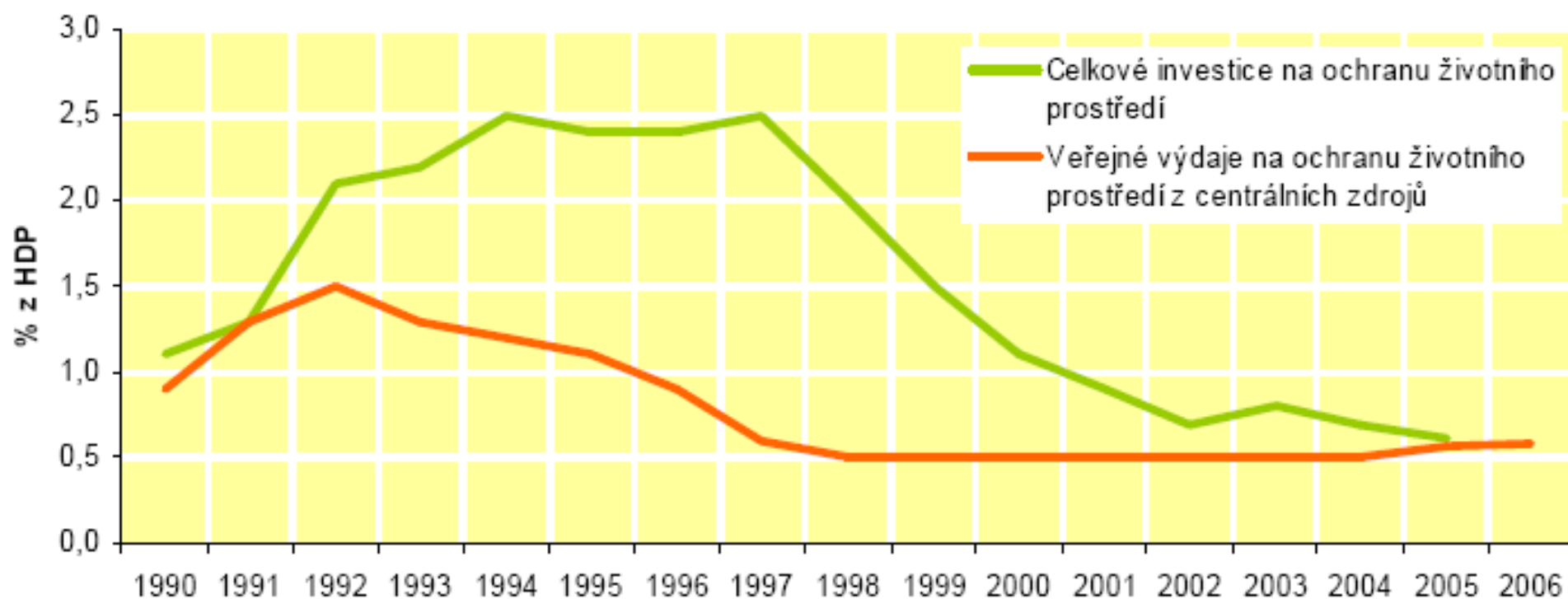
Pozitivní očekávání vývoje ŽP ČR

- Celkové snižování imisní zátěže vlivem aktivních opatření i přirozeného vývoje
- Zvyšování kvality povrchových a podzemních vod
- Pokles atmosférické depozice
- Rozvoj odpadového hospodářství

Graf VI.1.5

Podíl výdajů na ochranu životního prostředí (investičních výdajů, veřejných výdajů z centrálních zdrojů) na HDP v letech 2000–2006

Závěr

- v letech 1990 1998 - zásadní zlepšení složek ŽP
- Dle hodnot standardních indikátorů nyní ŽP ČR v průměru s okolními státy
- Pozitivní vliv společenských změn, prosazení moderní legislativy
- Dynamika změn 90. let se zpomalila, dnes stabilizace
- Současný stav nelze považovat za zcela uspokojivý (troposf. ozon, arom. uhlovodíky, havárie, půda a eroze,)
- růst přepravy – tranzit přes ČR
- Snižování imisí, obměna technologií, nové zemědělské metody, odpad. hospodářství
- **Kvalita ŽP ČR bude ve výhledu do roku 2010 pozvolna růst**

- **Pokles těžby černého uhlí, stabilizace těžby hnědého uhlí**
- **Pokles těžby vysokoprocentních vápenců**
- **Rekultivace ploch poškozených těžbou**
- **Pokles a stabilizace emisí z energetiky**
- **Pokles znečištění vod z průmyslu**
- **Zlepšování struktury vozového parku osobních aut, ale ne dopravních, růst znečištění z dopravy**
- **Pokles negat. vlivu zemědělství, výroby, aplikace hnojiv a pesticidů, rozvoj ekologického zemědělství**
- **Nárůst produkce obalů,**
- **Růst staveb na zelené louce**
- **Vysoká koncentrace návštěvníků v chráněných lokalitách**

Mezinárodní srovnání

- nižší celková spotřeba vody na obyvatele;
- poměrně vysoký podíl obyvatel připojených na veřejné zdroje pitné vody a na veřejnou kanalizaci;
- vysoký podíl čištěných odpadních vod z veřejné kanalizace;
- nižší dávky dusíkatých hnojiv na plošnou jednotku obdělávané půdy;
- příznivá situace u intenzity živočišné výroby;
- relativně příznivá situace v podílu chráněných území na celkové rozloze státu;
- příznivý vývoj u množství průmyslového odpadu na jednotku vytvořeného HDP;
- relativně nízká plošná hustota silniční sítě i hustota na obyvatele;
- podstatně nižší hustota silničního provozu;
- relativně nižší spotřeba energie v dopravě s ohledem na jednotku vytvořeného HDP;
- většinou výrazně **vyšší měrné emise SO₂, NO_x a CO₂** (na obyvatele, na jednotku vytvořeného HDP i na jednotku plochy území);
- **vysoká energetická náročnost** národního hospodářství vzhledem k jednotce vytvořeného HDP;
- **vysoký podíl uhlí** na tuzemské spotřebě primárních energetických zdrojů;
- **vysoký podíl zemědělské půdy** z celkové rozlohy státu a rovněž vysoký stupeň využití;
- poměrně vysoký podíl těžby dřeva ku přírůstu;
- kriticky **vysoký podíl ohrožených druhů** živých organismů;
- **nízká úroveň zahraniční rozvojové spolupráce** z hlediska poskytování finanční pomoci;

Ochrana přírody
a
krajiny

České republiky

Obecná ochrana přírody

- *Krajina a její ráz*
- *Stav přírody a krajiny a vývojové trendy*
- *Ochrana krajinného rázu*
- *Významné krajinné prvky*
- *Územní systémy ekologické stability*
- *Programy tvorby a ochrany krajiny*
- *Lesy a dřeviny rostoucí mimo les*
- *Půda a její ochrana*
- *Likvidace odpadu*
- *Problémy životního prostředí*
- *Mezinárodní srovnání*

Krajina

- ...krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.
(Zákon Č. 114/1992 SB.)
- „Krajina představuje souvislé území, vnímané člověkem, jehož vzhled je určován činností a vzájemnou interakcí přírodních a antropogenních činitelů.“
(ÚMLUVA O EVROPSKÉ KRAJINĚ, 2000)

Ráz krajiny

- „...**ráz každé krajiny** je dán na jedné straně charakterem přírodního prostředí, tj. především reliéfu, hornin, podnebí a jim odpovídající potenciální vegetace, na druhé straně je dán také tisíciletou činností lidské společnosti...“
(CULEK, 1998),

- **Krajina je obrazem lidí, kteří ji obývají.**
- Krajina je živou soustavou.
- Existují různé krajiny, ale že rozdíly mezi nimi spíš cítíme, než abychom je uměli pojmenovat.

Hodnoty krajiny

(ochrana krajinného rázu

- přírodní hodnota
- kulturně-historická hodnota
- krajinářsko-estetická hodnota

- Krajina – hrad Kost – 500 let součást krajiny
- Reliéf – charakteristický prvek, stavební kámen

- Niva – louka, pole
- Lesy – částečně vykáceny
- lidská sídla – dominanta krajiny

Stav přírody a krajiny a vývojové trendy

Ve střední Evropě kulturní krajina dlouhodobě se vyvíjející pod intenzivním tlakem zásahů člověka.

Vzniklo tak zde několik unikátních krajinných typů - řada jedinečných ekosystémů.

Postupná intenzifikace zemědělské a průmyslové výroby významné ohrožení nebo zánik těchto ekosystémů.

Krajina v ČR :

- snížená retenční schopnost krajiny
- snížená biodiverzita zemědělských ekosystémů
- nízká biodiverzita monokulturních lesů
- staré ekologické zátěže

Zemědělská krajina ohrožena

- dlouhodobou **absencí** extenzivních forem hospodaření na loukách a pastvinách
- **erozí** na nevhodně obdělávané orné půdě

video

- proměna rázu zemědělské krajiny České republiky v minulém století

ZDE

Ochrana vybraných území v krajině

- ochrana prioritní:
  - velkoplošná zvláště chráněná území a přírodní parky
- ochrana vybraných prvků v krajině:
  - území s dynamicky se měnící tváří krajiny + urbanizovaných prostorech

území České republiky

- „ÚSES – zelená kostra krajiny“

Územní systémy ekologické stability

- (ÚSES) je definován jako :
- vzájemně propojený soubor přirozených a přírodě blízkých ekosystémů,
které udržují přírodní rovnováhu
- biocentra, biokoridory.

PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY

<http://geoportal.cenia.cz/mapmaker/cenia/portal/index.php>

Microsoft PowerPoint [C:\K\0\TINA_2006.ppt]

http://geoportal.cenia.cz - Územní systémy ekologické stability - Microsoft Internet Explorer

Vrstvy **Podklad** **Legenda** **Nastavit**

Published by CENIA (C) ČÚZK, MMR ČR, CEDA

Legenda

- Kraje
- Obce s rozšíř. působností
- Obce
- Smery propojení reg.biokoridoru
- Nadreg. biocentra
- Reg. biocentra
- Osy nadregion. biokoridoru
- Reg. biokorodory stavající
- Nadreg. biokoridory

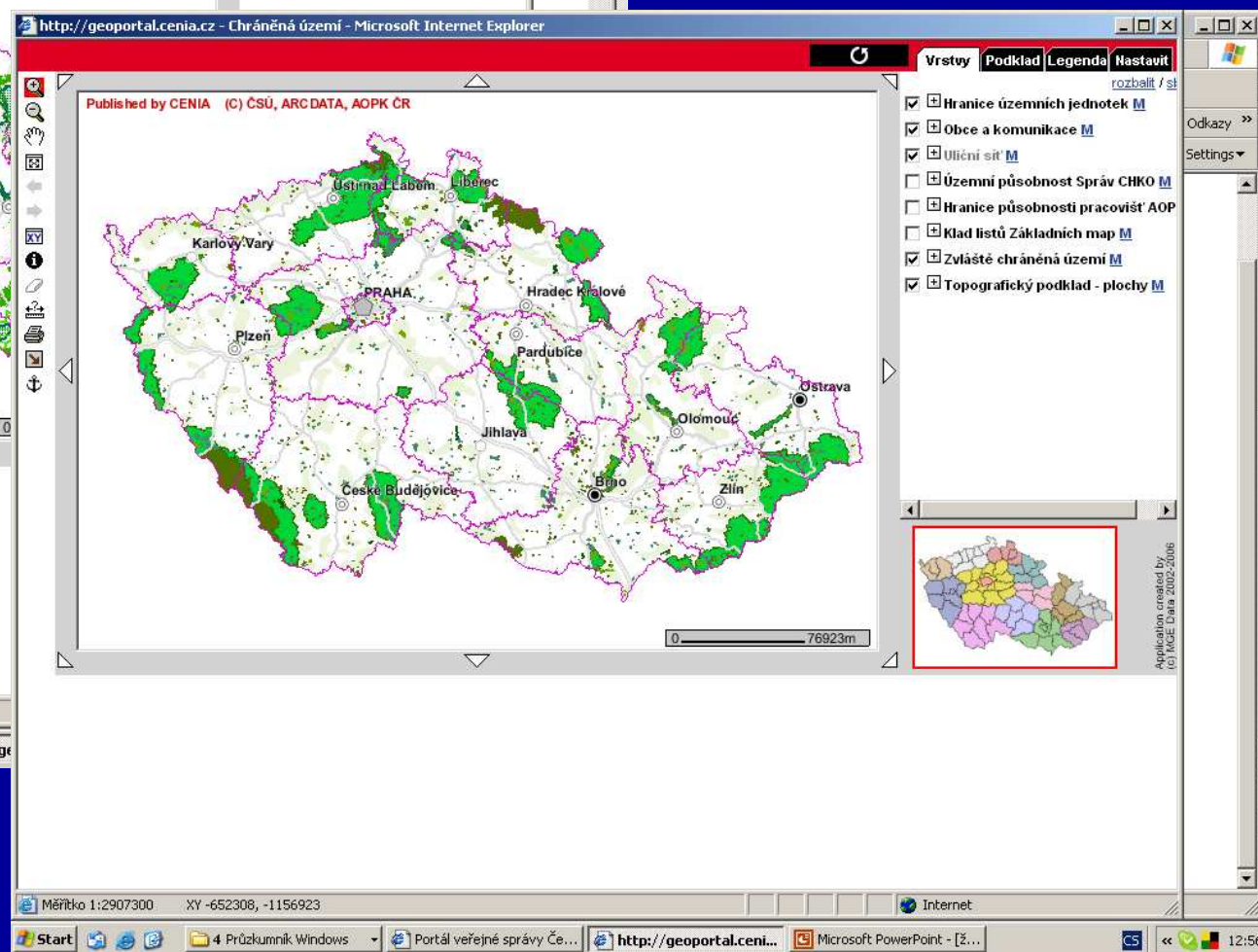
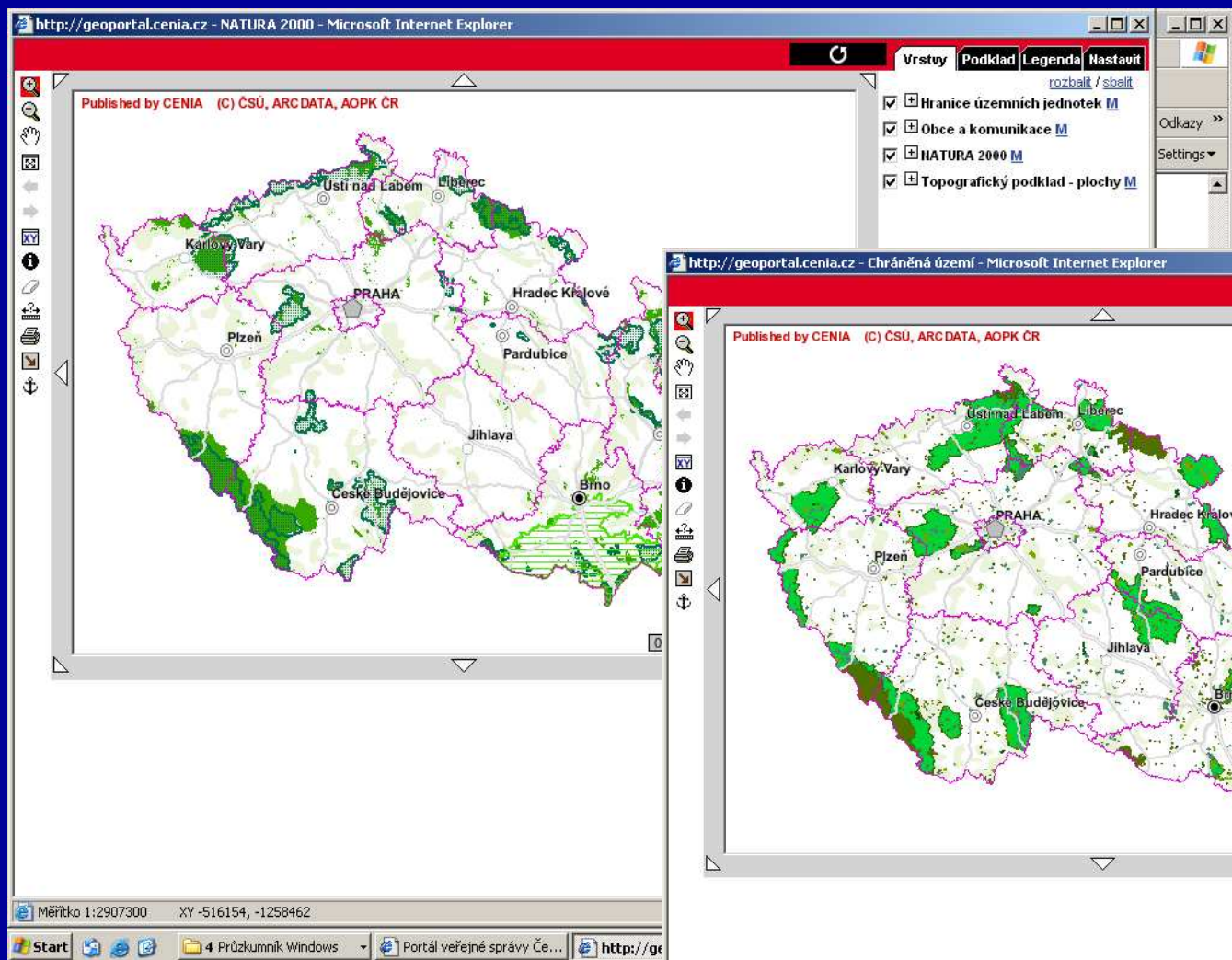
0 6359m

Application created by
(c) MGE Data 2002-2006

CHÁNĚNÁ ÚZEMÍ

vybrané mapové podklady

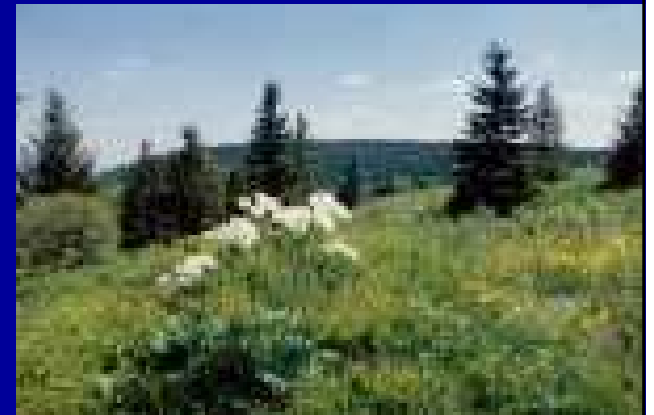
- Velkoplošná zvláště chráněná území
- Národní park
- Chráněná krajinná oblast

- Maloplošná zvláště chráněná území
- Národní přírodní rezervace
- Přírodní rezervace
- Národní přírodní památka
- Přírodní památka
- Přírodní park
- ---
- Biosférická rezervace

Národní parky v ČR:

Krkonošský

- Šumava
- Podyjí
- České Švýcarsko

Chráněné krajinné oblasti:

Beskydy
Bílé Karpaty
Blaník
Blanský les
Broumovsko
České Středohoří
Český kras
Český ráj
Jeseníky
Jizerské hory
Kokořínsko
Křivoklátsko
Labské pískovce
Litovelské Pomoraví
Lužické hory
Moravský kras
Orlické hory
Pálava
Poodří
Slavkovský les
Šumava
Třeboňsko
Žďárské vrchy
Železné hory

Ochrana složek krajiny

- Reliéf
- Voda
- Půda
- Biota
  - rostliny (lesy, dřeviny rostoucí mimo les dřeviny)
  - živočichové
- Výtvary lidské činnosti

dřeviny

- Les:
- poznamenan monokulturním hospodařením
- posunutou druhovou a prostorovou skladbu dřevin
- nevyskytují se všechna vývojová stádia lesa (podmínka bohatosti hmyzích a ptačích druhů)
- Významná složka krajiny
- dotváří její charakteristický ráz
- stromy, keře a dřevité liány, stromořadí, aleje
- solitéry, skupiny, zahrady, parky a sady
- jsou obecně chráněny č. 114/1992 Sb.
- Významné stromy a jejich skupiny je možno registrovat jako významné krajinné prvky
- památné stromy

Na území ČR žije asi 47 000 druhů rostlin a živočichů

90 druhů savců

220 druhů ptáků

65 druhů ryb

**Druhová biodiverzita – srovnatelná s okolím
- obecně větší než v západní Evropě**

Pozitivní trendy

**ukončení některých zemědělských
zvýšení počtu motýlů, lučních ptáků
ještěrek**

Př. koroptev

1989 ..... 9000 párů

1995 ..... 18000 párů

1965 ..... 750000 párů

Volně žijící živočichové a planě rostoucí rostliny

cíl: zastavit zánik a degradaci cenných biotopů

pokračující negativní trend:

- luční ekosystémy
  - (nálet dřevin, nevhodný způsob pasení a sečení luk)
- obdělávaná zemědělská krajina
  - koroptev polní . čejka chocholátá
- necitlivé úpravy vodních toků
  - ohrožena celá společenstva vodních organismů
- intenzivní chov ryb
- ilegální lov

Péče o zvláště chráněné druhy

- záchranné programy probíhající:
- perlorodka říční, tetřev hlušec
- rdest dlouholistý, vstavače trojzubého, hořec jarního
- záchranné programy připravené
- sokol stěhovavý a raroh velký,
- rys ostrovid, vlk evropský, medvěd hnědý, sysel obecný
- problematické druhy živočichů:
- velké šelmy, vydra říční, bobr evropský

V ochraně životního prostředí pracují tyto instituce státní správy:

- Ministerstvo životního prostředí
- Česká inspekce životního prostředí
- Státní fond ŽP
- Český ekologický ústav
- Český ústav ochrany přírody
- správy CHKO a NP
- a další.

Nevládních organizace:

- Český svaz ochránců přírody
- Hnutí Brontosaurus
- Greenpeace
- Děti Země
- Hnutí Duha
- Společnost pro trvale udržitelný život atd.